ಕರ್ಮ

೧. ಕರ್ಮ—ಶ್ರೌತವೂ ಸ್ಮಾರ್ತವೂ

ಕರ್ಮಶಬ್ದವು ಅನೇಕಾರ್ಥಕವು. ಕರ್ತುರ್ವ್ಯಾಪಾರೈಃ ಯತ್ ಸಾಧ್ಯತೇ—ಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನೋ—ಅದು ಕರ್ಮ ಎಂದು ವೈಯಾಕರಣರೂ, ಉತ್‌ಕ್ಷೇಪಣ ಅಪಕ್ಷೇಪಣ ಆಕುಂಚನ ಪ್ರಸಾರಣ ಗಮನಗಳು ಕರ್ಮ ಎಂದು ನೈಯಾಯಿಕರೂ ಹೇಳುವರು. ನಾವು ಲೌಕಿಕಕರ್ಮ ವೈದಿಕಕರ್ಮ ಎಂದು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಉತ್‌ಕ್ಷೇಪಣಾದಿಗಳು ಲೌಕಿಕಕರ್ಮಗಳು. ಯಜ್ಞಗಳು ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳು. ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತಗಳು ಕರ್ಮಗಳೆಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಯಜ್ಞಗಳು ಇಷ್ಟಕರ್ಮಗಳು; ಕೂಪತಡಾಗ-ಖನನ ಮುಂತಾದ ಜನಹಿತಕರ್ಮಗಳು ಪೂರ್ತಕರ್ಮಗಳು. ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ದರ್ಶಪೌರ್ಣಮಾಸಾದಿಗಳು ಕರ್ಮವೆಂದು ಮೀಮಾಂಸಕರಾದ ಜೈಮಿನ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವರು.

'ಯಜ್ಞ' ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೇದಗಳು ಹೊರಟಿವೆಯೆಂದೂ 'ಯಜ್ಞ' ಕರ್ಮವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸದ ವೇದವಚನಗಳು ನಿರರ್ಥಕಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಥವಾದ (=ಸ್ತುತಿನಿಂದಾರ್ಥಕ)ಗಳು ಎಂದೂ ಜೈಮಿನ್ಯಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವರು.* ಅವರ ಈ ಮತವೇ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳ ವಿರೋಧದ ಮೂಲವು.

೨. ವೈದಿಕ ಹವಿರ್ಯಜ್ಞ ಸೋಮಯಜ್ಞಗಳು

ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಾದ ಯಜ್ಞಗಳು ದ್ವಿವಿಧಗಳು: ಹವಿರ್ಯಜ್ಞ, ಸೋಮಯಜ್ಞ ಎಂದು. ಹವಿರ್ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರ ಘೃತ ಮಾಂಸಾದಿಗಳು ಆಹುತಿಗಳು; ಸೋಮಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಸೋಮರಸವು ಆಹುತಿ. 'ಅರಣಿ'ಗಳ ಮಂಥನದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ವಿಧಿಯಿಂದ 'ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ' ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಗಾರ್ಹಪತ್ಯಾಗ್ನಿಯಿಂದ ಆಹವನೀಯ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ ಎಂಬ ಮತ್ತೆ ಎರಡು ಅಗ್ನಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಆ ಅಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀರಾದಿ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ ಕರ್ಮವು. ವೈದಿಕ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಗಳು ಈಗ ನಾಮಶೇಷವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿವೆ; ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಿ ಸೋಮಯಾಜಿ ವಾಜಪೇಯಿ ಮುಂತಾದ

---

* ಆಮ್ನಾಯಸ್ಯ ಕ್ರಿಯಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ಆನರ್ಥಕ್ಯಂ ಅತದರ್ಥಾನಾಮ್. ಜೈ. ಸೂ.

ಮನೆ ಹೆಸರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಈಗಲೂ ಉಂಟು. ಸೋಮಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮಲತೆ ಯನ್ನು ವಿಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಕಲ್ಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಅರೆದು ಹಿಂಡಿ ರಸವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಹಾಕುವರು. ಆ ರಸದಲ್ಲಿ ಮೊಸರು ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಸೇರಿಸಿ ವೈದಿಕ ಋಷಿಗಳು ಅದನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.* ಇದು 'ಸೋಮಪಾನ'ವು. ಈಗಿನ 'ಬೀರ್' ಎಂಬುದರಂತೆ ಸೋಮರಸವು ಕಿಂಚಿನ್ಮಾದಕವು. ಸೋಮ ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ ರಾಜಸೂಯ ಅಶ್ವಮೇಧ ಮುಂತಾದುವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಿವೆ. ಸೋಮರಸದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿದಿನ ಮೂರುಬಾರಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಪಿಸುವರು. ಇವೇ 'ತ್ರಿಸವನ'ಗಳು: ಪ್ರಾತಃಸವನ ಮಾಧ್ಯಂದಿನಸವನ ಸಾಯಂಸವನ ಎಂದು.

ಈಗ ರೂಢವಾಗಿರುವ ವ್ರತ ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಸ್ಮಾರ್ತಗಳು ಎಂದರೆ ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತಗಳು. ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಈ ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಏನೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಫಲಗಳು ದೊರೆಯಲಾರವು. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಂದಲೂ ಸದ್ಗತಿ ದೊರೆ ಯುವುದೆಂದು ಸ್ಮೃತಿಗಳು ಹೇಳುವುವು.

೩. ಅಗ್ನಿ, ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾರ್ಸಿಗಳ ಆವೇಸ್ತಾ

ಋಗ್ವೇದವು ಮಾನವಜಾತಿಯ ಇತಿಹಾಸದ ಆದಿಮಗ್ರಂಥವು. ಅದರ ಮೊದಲ ನೆಯ ಮಂತ್ರವೇ ಅಗ್ನಿಸ್ತುತಿಪರವು: "ಯಜ್ಞದ ಪುರೋಹಿತನು ಋತ್ವಿಜನು ಹೋತೃವು ರತ್ನಗಳ ಖನಿಯು ಎನಿಸಿದ ಅಗ್ನಿದೇವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವೆನು."‡ ಅಗ್ನಿಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮನ್ನಣೆ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ನಮ್ಮ ವೈದಿಕಋಷಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಪ್ರಾಚೀನ ಗ್ರೀಕರು ಲ್ಯಾಟಿನರು ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಮಿಸರರು ಕೂಡ ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರು. ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಇರಾಣನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಪಾರ್ಸಿಗಳು ಅಗ್ನಿಪೂಜಕರೆಂಬು ದನ್ನು ನಾವು ಈಗಲೂ ನೋಡಬಹುದು. ಇವರು ಈಗ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸಮಾಡಿರುವರು. ಪಾರ್ಸಿಗಳ ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥವು ಆವೇಸ್ತಾ; ನಮ್ಮ ಋಗ್ವೇದದಂತೆ ಅದರೊಳಗಿನ ಒಂದು ಭಾಗವು ಅಗ್ನಿಸ್ತುತಿರೂ ಪವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾರಸೀಕರು (ಪಾರ್ಸಿಗಳು) ಯಜ್ಞಾಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸೋಮ ರಸದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಸೋಮಪಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೋಮ

---

* ಅಪಾಮ ಸೋಮಂ ಅಮೃತಾ ಅಭೂಮ.

‡ "ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ ಪುರೋಹಿತಂ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ದೇವಮೃತ್ವಿಜಂ | ಹೋತಾರಂ ರತ್ನಧಾತಮಂ"

ವನ್ನು 'ಹೋಮ' ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಕಾರಕ್ಕೆ ಹಕಾರವಾಗುವುದು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ವಾಡಿಕೆ. ಉದಾ: ಸಿಂಧು—ಹಿಂದು. ಅರಣಿಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಮಂಥನಮಾಡುವ ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ಪಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ಅಥ್ರವನ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಗನಿಗೆ ಅಥರ್ವಾ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಹೆಸರು. ಬ್ರಹ್ಮ ಅಥರ್ವ ಇವು ಯಜ್ಞದ ಪುರೋಹಿತರ ಹೆಸರುಗಳು. ವೈದಿಕ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಸಿ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಶಬ್ದವು ಸೂರ್ಯ ಇಂದ್ರ ವರುಣ ಮಿತ್ರ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಾಗಿ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹತ್ತನೆಯ ಮಂಡಲದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೇವಶತ್ರು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಶಬ್ದದ ಪ್ರಯೋಗವುಂಟು. ಪಾರ್ಶಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಹುರ ಎಂಬುದು ದೇವರ ಹೆಸರು. ಸಕಾರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಕಾರವಿರುವದಷ್ಟೇ ಭೇದವು. ವೈದಿಕ ಮಿತ್ರ ವರುಣ ಇಂದ್ರ ನಾಸತ್ಯ ಯಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆವೇಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಿಥ್ರ ವರುಣ ಇಂದ್ರ ನಾಸತ್ಯ ಯಿಮ ಎಂಬ ಹೆಸರು. ವೈದಿಕ ವೃತ್ರಘ್ನ-ವೃತ್ರಹಂತೃ (ಇಂದ್ರ) ಅಪಾಂನಪಾತ್ (ನೀರಿನ ವಂಶಧರ) ಭಗ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆವೇಸ್ತಾ ಗ್ರಂಥದೊಳಗಿನ ವೇರೇಥ್ರಘ್ನ ಅಪಾಂನಪಾತ್ ಭಗ ಇವರಿಗೂ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಇಂದ್ರನ ವೃತ್ರವಧೆಯ ಕಥೆ ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಆವೇಸ್ತಾದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ. ಇಂದ್ರನ ಮೊದಲಿನ ವೈದಿಕನಾಮವು 'ತ್ರಿತ;' ಆವೇಸ್ತಾದಲ್ಲಿ 'ಥ್ರೇಯಿತೋನಾ.' ವೈದಿಕ ಇಂದ್ರನು ಅಹಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ ವೃತ್ರನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದಂತೆ ಪಾರ್ಸಿಗಳ ಥ್ರೇಯಿತೋನಾ ಅಜ್ಹಿಯನ್ನು ಎಂದರೆ 'ವರತ್' ಎಂಬವನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ವೈದಿಕ ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧವು ಪಾರ್ಸಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು. ಆದರೆ ವೈದಿಕ ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧವು ಪಾರ್ಸಿಗಳ ಅಸುರದೇವ ಯುದ್ಧವು. ವೈದಿಕ ದೇವರು ಲೋಕಹಿತಕರರು, ಪಾರ್ಶಿಗಳ ದೇವರು ಲೋಕಾನಿಷ್ಟಕರರು; ವೈದಿಕ ಅಸುರರು ಲೋಕಾನಿಷ್ಟಕರರು, ಪಾರ್ಸಿಗಳ ಅಸುರರು ಲೋಕಹಿತಕರರು ಇಷ್ಟೇ ಭೇದವು. ಇದರಿಂದ ದೇವಾಸುರಯುದ್ಧವು ಒಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ವೃತ್ತಾಂತವಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅದು ಮರೆತುಹೋಗಿರಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ—ದೇವ ಎಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೋವೃತ್ತಿ, ಅಸುರ ಎಂದರೆ ತಮ-ಆತ್ಮಕ ಮನೋವೃತ್ತಿ ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇವಾಸುರ ಯುದ್ಧದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆ ಎರಡು ತರದ ಮನೋವೃತ್ತಿಗಳ ಯುದ್ಧವೆಂದು ಮಾಡಿರುವರು.

೪. ಅಗ್ನಿಯ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ ಮತ್ತು ಯಜ್ಞದ ಮೂಲ

ಅಗ್ನಿಗೆ ಇಡಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಗೌರವವು ಬರಲು ಕಾರಣವೇನು? ೩೩೩೯ ಜನ ದೇವತೆಗಳು ಅಗ್ನಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು, ಘೃತದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸೇಚನ ಮಾಡಿದರು, ಆತನಿಗಾಗಿ ಕುಶಗಳನ್ನು ಹರಡಿದರು. ಹೋತೃವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು.—

> ತ್ರೀಣಿ ಶತಾ ತ್ರಿಸಹಸ್ರಾಣ್ಯಗ್ನಿಂ ತ್ರಿಂಶಚ್ಚ ದೇವಾ ನವಚಾಸಪರ್ಯನ್ |
> ಉಕ್ಷನ್ ಘೃತೈರಸ್ತೃಣನ್ ಬಹಿರಸ್ಮಾ ಆದಿದ್ಧೋತಾರಂ ನ್ಯಸಾದಯಂತ ||

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಋಷಿಯು ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸಂಬೋಧಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಕಾಮಯಮಾನೋವನಾತ್ತ್ವಂ" (ಇಲ್ಲಿ ದಾವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿದಂತಿದೆ.)

> ಸಸ್ನವಾಂಸ ಮಿವತ್ಮನಗ್ನಿಮಿತ್ಥಾ ತಿರೋಹಿತಂ |
> ಏನಂ ನಯನ್ ಮಾತರಿಶ್ವಾ ಪರಾವತೋ ದೇವೇಭ್ಯೋ ಮಥಿತಂ ಪರಿ ||

ಮಗನು ಹೊರಟುಹೋದರೂ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವಂತೆ ಅಡಗಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಮಾತರಿಶ್ವನು ಮಂಥನದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನಮಾಡಿ ದೇವಗಣದ ಸಲುವಾಗಿ ತರುವನು. ಇಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಆರಲು ಅರಣಿಗಳ ಮಂಥನದಿಂದ ಆತನನ್ನು ಮತ್ತೆ ಎಬ್ಬಿಸುವುದರ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಪ್ರಮೇಥೂಜನು (Prometheus) ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಕದ್ದು ತಂದನೆಂದು ಗ್ರೀಕರಲ್ಲಿ ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಯಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಮಂಥನ (=ಬಲಪೂರ್ವಕವಾದ ಅರಣಿದ್ವಯಮಂಥನ) ಶಬ್ದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ—*"ಅಗ್ನಿಯೇ ಎಲ್ಲ ದೇವರು, ವಿಷ್ಣುವೇ (ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸೂರ್ಯನೇ) ಎಲ್ಲ ದೇವರು; ಈ ಅಗ್ನಿವಿಷ್ಣುಗಳ ಶರೀರವೇ ಯಜ್ಞದೇವತೆಗಳ ಆದಿಯೂ ಅಂತವೂ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿವಿಷ್ಣುಗಳಿಗಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸಿದ ಪುರೋಡಾಶವು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು." ಈ ಮೇರೆಗೆ ಅಗ್ನಿಸ್ತುತಿಯುಂಟು.

ಇಂತು ಅಗ್ನಿಗೆ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯೆನೋ ಹೇಳಿದೆ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೂ ಮೀರಿದ ಮಾತು. ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ನಿಯ ಗೌರವವು ನೆಲೆಸಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಈ ಗೌರವದ

---

* ಅಗ್ನಿರ್ವೈ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾ ವಿಷ್ಣುಃ ಸರ್ವಾ ದೇವತಾ | ಏತೇ ವೈ ಯಜ್ಞಸ್ಯಾಂತ್ಯೇ ತನ್ವೋ ಯದಗ್ನಿಶ್ಚ ವಿಷ್ಣುಶ್ಚ ತದ್ಯದಾಗ್ನಾವೈಷ್ಣವಂ ಪುರೋಡಾಶಂ ನಿರ್ವಪಂತ್ಯತ ಏವ ತದ್ದೇವಾನೃಧ್ನುವಂತಿ.

ಹರಡುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಆತನು ಆನಂದಿತನಾದನು. ಉಗಿ ಬಂಡಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ನೋಡಿದಾಗ ಜನರು ಅಚ್ಚರಿಬಟ್ಟರು; ಗ್ರಾಮೋಫೋನು ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಮೊದಲು ನೋಡಿದಾಗ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರಗಾದರು; ವಿಮಾನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಅವರು ಚಕಿತರಾಗಿ ಹೋದರು. ಆದರೆ ಅರಣಿಗಳನ್ನು ಕಡೆಯಲು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ಆದಿಕಾಲದ ಮಾನವನಿಗೆ ಆದ ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮುಂದೆ ಈಗಿನವರ ಆಶ್ಚರ್ಯವು ಏನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಆರ್ಯಋಷಿಗಳ ಹೃದಯವು ಉಕ್ಕಿಬರಲು ಅವರ ಮುಖದಿಂದ "ಅಗ್ನಿಮೀಳೇ . . ." ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಭ್ರಮದೊಡನೆ ಸ್ತುತಿಸೂಕ್ತಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದುವು. ಅರಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೊನ್ನಿ (ಮಿಣಕು) ಹುಳುವಿನಷ್ಟು ಕಂಡ ಸಣ್ಣ ಕಿಡಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿದ ಉರುವಲನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಡುತ್ತ ಜಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಧ್ವಂಸಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದೆ; ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಮರಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಕಿಡಿ ನಿರಾಕಾರದಿಂದ ಸಾಕಾರವು ಪ್ರಕಟವಾದಹಾಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಹೊತ್ತಿ ಹೊಗೆದು ಉರಿದು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಬೂದಿಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ನಿರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದಂತೆ ಕಾಣಿಸದಂತಾಗುತ್ತಿದೆ; ಕುಣಿದಾಡಿ ಬಳಲಿದ ಶಿಶು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗುವ ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗುತ್ತಿದೆ; ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದ ಆ ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಹರ್ಷಭಕ್ತಿಭಾವಗಳಿಂದ ತಲಕುಮಲಕಾಗಿ ಹೋಗಿರಬೇಕು! ಈ ಮಹಾ ಪ್ರತಾಪಶಾಲಿ ಅಗ್ನಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದನು, ಹೇಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದನು, ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದನು ಎಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಾಯಿತು. ಅವರ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಕವಿತ್ವಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಗೆ ಆ ಅಗ್ನಿಯು ದೇವತೆಯೆಂದು, ಅವ್ಯಕ್ತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವೆಂದು ಕಂಡುದು ಅರಿದಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಘೃತಾದಿ ಆಹುತಿಹಸ್ತರಾಗಿ ಆತನ ಪೂಜೆಗೆ ಮುಂದುವರಿದರು. ಇಂದ್ರಾದಿ ಬೇರೆ ದೇವತೆಗಳ ದೇವತ್ವವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಇದೇ ವೈದಿಕಯಜ್ಞಗಳ ಮೂಲತತ್ತ್ವವು. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ 'ಅತಿಪರಿಚಯಾದವಜ್ಞಾ' ಎಂಬಂತೆ ಅಗ್ನ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದರು; ಯಜ್ಞಗಳು ನಿಂತುಹೋದವು. ಅಗ್ನ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ವಿಸ್ಮಯಹರ್ಷಭಕ್ತಿಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಅವರ ದೇವತ್ವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವು ತಲೆದೋರಿತು. ಋಗ್ವೇದದ ಎಂಟನೆಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನ ಅಸ್ತಿತ್ವ ವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಋಷಿ ಸಂಶಯಗೊಂಡುದು ಕಾಣಬರುವುದು. "*ಇಂದ್ರನು ನಿಜವಾಗಿ ಇದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಆತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸತ್ಯ

---

* ಪ್ರಸುಸ್ತೋಮಂ ಭರತವಾಜಯಂತ ಇಂದ್ರಾಯ ಸತ್ಯಂ ಯದಿ ಸತ್ಯಮಸ್ತಿ | ನೇಂದ್ರೋಸ್ತೀತಿ ನೇಮಉತ್ವ ಆಹ ಕ ಇಂದದರ್ಶ ಕಮಭಿಷ್ಟವಾಮ ||

ವಶಋಷಿ ಮಾಡಿದ ಪೃಥಸ್ರವನ ದಾನದ ಸ್ತುತಿ:—"*ನಾನು ಅರುವತ್ತುಸಹಸ್ರ ಅಯುತ ಅಶ್ವ, ಇಪ್ಪತ್ತುನೂರು ಒಂಟೆ, ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಹಸುಗಳು ಇವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆನು."

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಯಜ್ಞಗಳಿಗೂ ಪುರೋಹಿತರ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕೂ ತಳಕು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಪುರೋಹಿತರಿಗೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವು ಕುಗ್ಗಬಾರದೆಂಬ ಹಂಬಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವು ಸೆಳೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಇದರಿಂದ ಯಜ್ಞಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಾಗದಂತಾಯಿತು. ಯಜಮಾನನೂ ಯಜಮಾನ ಪತ್ನಿಯೂ ತಾವೇ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿ, ತಾವೇ ಅಗ್ನಿಯ ಆಸನಕ್ಕಾಗಿ ಕುಶಗಳನ್ನು ಹರಡಿ, ಅಗ್ನಿಯೇ ಆಗಮಿಸು (—"ಅಗ್ನ ಆಯಾಹಿ") ಎಂದು ಕರೆದು, ಕುಶಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳು (—"ನಿಷತ್ಸಿ ಬರ್ಹಿಷಿ") ಹವ್ಯದಾತನ ಹವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ಎಂದು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಆಹುತಿಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಸಹಜಸಾಧ್ಯ ಯಜ್ಞಕರ್ಮವು ಈಗ ತೊಡಕಿನದಾಯಿತು. ಪುರೋಹಿತರು ಕ್ರಮದಿಂದ ನಾಲ್ವರು ತರುವಾಯ ಏಳು ಜನರು ಆ ಬಳಿಕ ಹದಿನಾರು ಜನರು ಆದರು. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಯಜ್ಞದ ತಂತ್ರಗಳು ಎಷ್ಟು ತೊಡಕಿನವು ಆದವೆಂಬುದೂ ಅವು ಪುರೋಹಿತರನ್ನುಳಿದು ಬೇರೆ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿವೆಯೆಂಬುದೂ ಕಾಣಬರುವುದು. ಚರುಪುರೋಡಾಶಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು—ಏಕಾದಶ ಖಂಡಕಪಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಪುರೋಡಾಶವು ಕೊಡಲ್ಪಡುವುದು, ಅದನ್ನು ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ಈ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳು ಪಡೆಯುವರು; ಇದು ಯಾವ ಸೂತ್ರದಿಂದ ಹೇಗೆ ವಿಭಾಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಅತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಷಯಗಳು—ಸೇರಿವೆ. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಷ್ಠವನ್ನು ಹಾಕುವಾಗ ಯಾವ ಋಙ್ಮಂತ್ರವನ್ನು ಯಾವ ಪುರೋಹಿತನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರಮಾಡಬೇಕು, ಎಷ್ಟು ಮುಷ್ಟಿ ಕುಶಗಳಿಂದ ಯಜಮಾನನ ಶರೀರವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕು, ದೀಕ್ಷಿತನ ಶರೀರವನ್ನು ಗರ್ಭಸ್ಥಶಿಶುವಿನಂತೆ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಆಚ್ಛಾದನಮಾಡುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು, ಕೃಷ್ಣಮೃಗಚರ್ಮದಿಂದ ದೀಕ್ಷಿತನ ಶರೀರವನ್ನು ಜರಾಯುವಿನಿಂದ ಹೊದಿಸಿದಂತೆ ಹೊದಿಸುವ ಬಗೆ ಯಾವುದು, ದೀಕ್ಷಿತನು ಗರ್ಭಸ್ಥಶಿಶುವಿನಂತೆ ಹೇಗೆ ಅಂಗೈಗಳನ್ನು ಮುಷ್ಟಿಗಟ್ಟಿಗೊಂಡು ಇರಬೇಕು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಆಳವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಸಂಕೇತಗಳು ಹೇಳಿವೆ: ಪುತ್ರಪಶ್ವಾದಿ ಅವಲಂಬನ

* "ಷಷ್ಟಿಂ ಸಹಸ್ರಾಶ್ವಸ್ಯಾಯುತಾಸನಮುಷ್ಟ್ರಾಣಾಂ ವಿಂಶತಿಂ ಶತಾ | ದಶಸ್ಯಾ . . ."

ರಹಿತವ್ಯಕ್ತಿಯು ಘೃತಪಕ್ವತಂಡುಲಗಳ ಚರುವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು; ಆ ಚರುವಿನಲ್ಲಿ ಘೃತವು ಸ್ತ್ರೀಶಕ್ತಿಸಾಧನದಲ್ಲಿ, ತಂಡುಲವು ಪುರುಷಶಕ್ತಿಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ಈ ಘೃತಯುಕ್ತ ಚರು ದಂಪತಿಸದೃಶವು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ತಂತ್ರಭಾಗವು ರಹಸ್ಯಮಯವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನಾರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಾರದಂತಾಯಿತು. ಯಜ್ಞಗಳ ಈ ಗೊಂದಲವನ್ನು ಕಂಡೇ ಗೀತೆ—"ಜನ್ಮಕರ್ಮಫಲಪ್ರದಾಂ, ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷ ಬಹುಲಾಂ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯ ಗತಿಂ ಪ್ರತಿ" ಎಂದು ನುಡಿಯಿತು.

ಇತ್ತ ಯಜ್ಞವಿಷಯಕ ಜನಭಾವನೆ ವಿರುದ್ಧಮುಖವಾಯಿತು. ಋಗ್ವೇದದ ದಶಮಮಂಡಲದ ಪುರುಷಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ—ದೇವತೆಗಳು ವಿಶ್ವಪುರುಷನನ್ನೇ ಹವಿಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದರು; ಆ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಆಜ್ಯವು ವಸಂತವು, ಯಜ್ಞ ಕಾಷ್ಠವು ಗ್ರೀಷ್ಮವು, ಘೃತವು ಶರತ್ತು; ದೇವತೆಗಳು ಆ ಆದಿಪುರುಷನನ್ನು ಯಜ್ಞ ರೂಪನೆಂದು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ ಹಾಕಿದರು. ಅದರಿಂದ ಪಶ್ವಾದಿಗಳೂ ವೇದಗಳೂ ಉತ್ಪನ್ನವಾದುವು. ದೇವತೆಗಳು ಆ ಪುರುಷನನ್ನೆ ಖಂಡಖಂಡವಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಅದರ ಒಂದು ಖಂಡದಿಂದಲೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಿಚತುರ್ವರ್ಣಗಳು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ಗಳು ಇಂದ್ರವಾಯುಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷದ್ಯುಲೋಕಗಳು ಭೂಮಿ ದಿಕ್ಕು ಇವೆಲ್ಲ ಉತ್ಪನ್ನ ವಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಯಜ್ಞವು ಕೇವಲ ಬಾಹ್ಯಾನುಷ್ಠಾನವಾಗಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ; ಭಕ್ತಕವಿಗಳು ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಒಂದು ಮಹಾಯಜ್ಞವನ್ನಾಗಿ ನೋಡ ತೊಡಗಿದರು; ಮತ್ತು 'ಯಜ್ಞೋ ವೈ ವಿಷ್ಣುಃ' ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಯಜ್ಞವು ಗೂಢವಾದ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವ್ಯಾಪಾರವೆಂದೆನಿಸತೊಡಗಿತು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ತರದ ಯಜ್ಞಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟುವು: ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞ, ತಪೋಯಜ್ಞ, ಯೋಗಯಜ್ಞ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಯಜ್ಞ, ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞ, ಮುಂತಾಗಿ. ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಾ ಧ್ಯಾಪನ (—ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ), ತರ್ಪಣ (—ಪಿತೃಯಜ್ಞ), ಹೋಮ (—ದೇವಯಜ್ಞ), ಬಲಿ (—ಭೂತಯಜ್ಞ), ಅತಿಥಿಪೂಜೆ (—ನೃಯಜ್ಞ), ಎಂಬೀ ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟುವು. ಬುದ್ಧದೇವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹಲವುಜನ ಜ್ಞಾನಿ-ಋಷಿಗಳು ವೈದಿಕಕರ್ಮಕಾಂಡ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನಾಸ್ಥೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದರು: "ಕ್ಷೀಣೇ ಪುಣ್ಯೇ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಂ ವಿಶಂತಿ"—ಯಜ್ಞಲಬ್ಧಪುಣ್ಯದ ಕ್ಷಯವಾಗಲು ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. "ನಾಕಸ್ಯ ಪೃಷ್ಠೇ ತೇ ಸುಕೃತೇನುಭೂತ್ವೇಮಂ ಲೋಕಂ ಹೀನತರಂ ವಾ ವಿಶಂತಿ"—ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಅವರು ಮರ್ತ್ಯಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ನರಕಾದಿ ಹೀನಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳುವರು.

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮ ಇವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಕನಿಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಾದಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು—"ಕರ್ಮದಿಂದ ಜೀವನ ಜನ್ಮವು; ಕರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೇ ವೇದದ ಗುರಿ" ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಜ್ಞಾನಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು—"ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಮನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಂಚಥಾಽಮೃತಸ್ಯೈಷ ಸೇತುಃ"—ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಿಳಿಯಿರಿ, ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿರಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಅಮೃತತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವು ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಮೊದಲಿನ ವರ್ಗದವರ ಮುಂದಾಳು ಜೈಮಿನಿ ಋಷಿ; ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದವರ ಮುಂದಾಳು ಬಾದರಾಯಣಋಷಿ. ಜೈಮಿನಿ ಮತವು: ಕರ್ಮವೇ ಮುಖ್ಯ; ಜ್ಞಾನವು ಆನುಷಂಗಿಕ. ಬಾದರಾಯಣ ಮತವು: ಜ್ಞಾನವೇ ಮುಖ್ಯ; ಕರ್ಮವು ಆನುಷಂಗಿಕ. ಕರ್ಮವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅರ್ಥವಾದ; ಜ್ಞಾನವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದೇ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಯೋಜನ; ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಈ ಉಭಯರ ನಡುವೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮತದವರು ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು. ಅವರು ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರು ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು:

"ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗೌ ಪೃಥಗ್‌ಬಾಲಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಂಡಿತಾಃ |"

ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ಬಾಲರು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವರಲ್ಲದೆ ಪಂಡಿತರು ಹೇಳರು.—ಗೀತೆ. ಹಕ್ಕಿಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಲು ಎರಡು ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಬೇಕು. "ಉಭಾಭ್ಯಾಮೇವ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ಯಥಾ ಖೇ ಪಕ್ಷಿಣೋ ಗತಿಃ"—ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ.

೬. ವೈದಿಕಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಗ್ರಾಮ

ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಹಾ ಹಾ ಎನ್ನುವದರೊಳಗಾಗಿ ದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಬುದ್ಧದೇವನ ಉದಾರವಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕ ಪ್ರೇಮ ಸಮಭಾವ ಇವುಗಳಿದಿರಿಗೆ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಮಳಲ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ತುತ್ತನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲಿ ಹಾರಿಸಿ ಒಗೆದಂತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳ್ಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಪ್ರೇಮ ಭಕ್ತಿಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಶುಷ್ಕಹೇತುವಾದವನ್ನಷ್ಟೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಈ ಸುಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿತು. ಶಬರಸ್ವಾಮಿಯು ಜೈಮಿನಿಯ ಕರ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ಆ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದ್ವತ್ತಾಪೂರ್ಣವಾದ ವಾರ್ತಿಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ಬೌದ್ಧ ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡುವಾಗ ಹಲವು ಬಾರಿ ಸೋತನು. ಆಗ ಆತನು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತನು. ಮತ್ತೆ ಆತನು ವೈದಿಕನಾಗಿ ವೈದಿಕಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೌದ್ಧರೊಡನೆ ವಾದಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆತನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬೌದ್ಧಪಂಡಿತರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಅವರ ನಾಶದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು.

ಇಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮಮಾಡಿದರೂ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದ ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳೂ ವೈದಿಕದೇವತೆಗಳೂ ಬಲವುಳ್ಳುವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ಸೈಷ್ಮ್ಯರ್ಯ ನೀತಿಯಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಆ ಧರ್ಮದ ಅವಶೇಷವನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೃಪಾನೀತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತು. ವೈದಿಕಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪುರೋಹಿತರು ಬೌದ್ಧರ ಬುದ್ಧಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಗೆಬಗೆಯ ದೇವದೇವಿಯರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಬುದ್ಧನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ಅವತಾರವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದರೂ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಶೂನ್ಯ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ದೈತ್ಯರ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣು, ಕ್ಷಪಣಕ ಜೈನ ಮುಂತಾದ ಅಸತ್‌ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು." ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶದಿಂದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರವು ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಹಲವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವ್ಯಾಸರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೊಸ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಇಲ್ಲವೆ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಜ್ಞಜನರ ಮನೋರಂಜನೆಯಾಗುವ ದೇವದೇವಿಯರನ್ನೂ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವು ಲಾಭಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ನಾರದನು ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಕಾಮ್ಯಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾಮರೂಪಾದಿಯುಕ್ತ ಕಲ್ಪಿತ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಜನವನ್ನು ನೀವು ತೊಡಗಿಸಿದಿರಿ. ಜುಗುಪ್ಸಿತ

ಈ ಮೇರೆಗೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮ ಇವುಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಕನಿಷ್ಠತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಾದಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗದ ಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು—"ಕರ್ಮದಿಂದ ಜೀವನ ಜನ್ಮವು; ಕರ್ಮಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೇ ವೇದದ ಗುರಿ" ಎಂದು ಹೇಳತೊಡಗಿದರು. ಜ್ಞಾನಪಕ್ಷಪಾತಿಗಳು—"ತಮೇವೈಕಂ ಜಾನಥ ಆತ್ಮಾನಮನ್ಯಾ ವಾಚೋ ವಿಮುಂಚಥಾಽಮೃತಸ್ಯೈಷ ಸೇತುಃ"—ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಿಳಿಯಿರಿ, ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿರಿ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಅಮೃತತ್ವಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವು ಎಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಮೊದಲಿನ ವರ್ಗದವರ ಮುಂದಾಳು ಜೈಮಿನಿ ಋಷಿ; ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದವರ ಮುಂದಾಳು ಬಾದರಾಯಣಋಷಿ. ಜೈಮಿನಿ ಮತವು: ಕರ್ಮವೇ ಮುಖ್ಯ; ಜ್ಞಾನವು ಆನುಷಂಗಿಕ. ಬಾದರಾಯಣ ಮತವು: ಜ್ಞಾನವೇ ಮುಖ್ಯ; ಕರ್ಮವು ಆನುಷಂಗಿಕ. ಕರ್ಮವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅರ್ಥವಾದ; ಜ್ಞಾನವಾದಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದೇ ಕರ್ಮದ ಪ್ರಯೋಜನ; ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಈ ಉಭಯರ ನಡುವೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮತದವರು ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು. ಅವರು ಕರ್ಮಜ್ಞಾನಗಳ ಸಮನ್ವಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅವರು ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು:

"ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗೌ ಪೃಥಗ್‌ಬಾಲಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಂಡಿತಾಃ |"

ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಎಂದು ಬಾಲರು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವರಲ್ಲದೆ ಪಂಡಿತರು ಹೇಳರು.—ಗೀತೆ. ಹಕ್ಕಿಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರಲು ಎರಡು ರೆಕ್ಕೆಗಳೂ ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಬೇಕು. "ಉಭಾಭ್ಯಾಮೇವ ಪಕ್ಷಾಭ್ಯಾಂ ಯಥಾ ಖೇ ಪಕ್ಷಿಣೋ ಗತಿಃ"—ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ.

೬. ವೈದಿಕಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೂ ಸಂಗ್ರಾಮ

ಒಂದೆಡೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವು ಹಾ ಹಾ ಎನ್ನುವದರೊಳಗಾಗಿ ದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಬುದ್ಧದೇವನ ಉದಾರವಾದ ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕ ಪ್ರೇಮ ಸಮಭಾವ ಇವುಗಳಿದಿರಿಗೆ ವೈದಿಕ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಮಳಲ ಉಪ್ಪರಿಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ತುತ್ತನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಾರಿಸಿ ಒಗೆದಂತಾಯಿತು. ಆದರೂ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳ್ಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸಮಯವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಪ್ರೇಮ ಭಕ್ತಿಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಶುಷ್ಕಹೇತುವಾದವನ್ನಷ್ಟೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿತು.

ಈ ಸುಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿತು. ಶಬರಸ್ವಾಮಿಯು ಜೈಮಿನಿಯ ಕರ್ಮ ಮೀಮಾಂಸಾಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ಆ ಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ವಿದ್ವತ್ತಾಪೂರ್ಣವಾದ ವಾರ್ತಿಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟನು ಬೌದ್ಧ ಪಂಡಿತರೊಡನೆ ವಾದ ಮಾಡುವಾಗ ಹಲವು ಬಾರಿ ಸೋತನು. ಆಗ ಆತನು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿತನು. ಮತ್ತೆ ಆತನು ವೈದಿಕನಾಗಿ ವೈದಿಕಕರ್ಮಮಾರ್ಗದ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬೌದ್ಧರೊಡನೆ ವಾದಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ದಿಗ್ವಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಆತನು ವಾದದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಬೌದ್ಧಪಂಡಿತರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜಾಶ್ರಯದಿಂದ ಅವರ ನಾಶದ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡನು.

ಇಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮಪಾಡಿದರೂ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದ ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳೂ ವೈದಿಕದೇವತೆಗಳೂ ಬಲವುಳ್ಳುವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ನೈಷ್ಠುರ್ಯ ನೀತಿಯಿಂದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಆ ಧರ್ಮದ ಅವಶೇಷವನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕೃಪಾನೀತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿತು. ವೈದಿಕಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಪುರೋಹಿತರು ಬೌದ್ಧರ ಬುದ್ಧಮೂರ್ತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬಗೆಬಗೆಯ ದೇವದೇವಿಯರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಬುದ್ಧನು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ಅವತಾರವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವಾದರೂ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಶೂನ್ಯ. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ದೈತ್ಯರ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧರೂಪನಾದ ವಿಷ್ಣು, ಕ್ಷಪಣಕ ಜೈನ ಮುಂತಾದ ಅಸತ್‌ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು." ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಈ ದೇಶದಿಂದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರವು ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪುರೋಹಿತರು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಹಲವು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿ ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ಕೆಲವೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ವ್ಯಾಸರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹೊಸ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಇಲ್ಲವೆ ಶಿವನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅಜ್ಞಜನರ ಮನೋರಂಜನೆಯಾಗುವ ದೇವದೇವಿಯರನ್ನೂ ಪೂಜಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತಮ್ಮ ವ್ಯವಸಾಯವು ಲಾಭಪ್ರದವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ನಾರದನು ವ್ಯಾಸರನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: "ಕಾಮ್ಯಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ನಾಮರೂಪಾದಿಯುಕ್ತ ಕಲ್ಪಿತ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿ ಜನವನ್ನು ನೀವು ತೊಡಗಿಸಿದಿರಿ. ಜುಗುಪ್ಸಿತ

ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜನವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳುದು. ಆ ತರದ ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಧರ್ಮವೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದುದು ನೀವು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯವು. ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಿ ಸಾಮಾನ್ಯಜನವು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವನ್ನೇ ಧರ್ಮವೆಂದು ಬಗೆಯುವದು. ಯಾವನೊಬ್ಬ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯು ಅವರಿಗೆ ಈ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಡಿರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅವರು ಆತನ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ."

—"ಜುಗುಪ್ಸಿತಂ ಧರ್ಮಕೃತೇಽನುಶಾಸತಃ ಸ್ವಭಾವರಕ್ತಸ್ಯ ಮಹಾನ್ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ।
ಯದ್ವಾಕ್ಯತೋ ಧರ್ಮ ಇತೀತರಃ ಸ್ಥಿತಃ ನ ಮನ್ಯತೇ ತಸ್ಯ ನಿವಾರಣಂ ಜನಃ॥"

ಏನೇ ಇರಲಿ, ಪುರೋಹಿತವರ್ಗವು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯ ಬಲದಿಂದ ಜನರ ಭಕ್ತಿ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕುಮಾರಿಲಭಟ್ಟರ ಅವತಾರವು ಮುಗಿಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿದರು. ವೈದಿಕ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸುವುದು ಎಂದರೆ ಉಪನಿಷದ್ಗಮ್ಯವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸುವುದು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು. ಅವರು ಕರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿರೋಧಿಗಳಲ್ಲ. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗದ ಕರ್ಮಕ್ಕಷ್ಟೇ ಅವರು ವಿರೋಧಿಗಳು. "ಚಿತ್ತಸ್ಯ ಶುದ್ಧಯೇ ಕರ್ಮ." ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದನ್ನುಳಿದು ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಐಹಿಕ ಪಾರತ್ರಿಕ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಕಡುತರ ಹಗೆಗಳು. ಇಷ್ಟೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಕರ್ಮವಾದಿಗಳು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಬೌದ್ಧರೆಂದು ನಿಂದಿಸಿದುದುಂಟು. ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಶಿವನು ಪಾರ್ವತಿಗೆ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದ ಅದ್ವೈತಮತ, ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಮತ, ಮಾಯಾವಾದ, ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ: ದೇವೀ, ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನೇ (ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ), ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೂಪದಿಂದ ಮಾಯಾವಾದವೆಂಬ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಬೌದ್ಧ ಅಸತ್‌ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಲೋಕನಿಂದಿತವಾದ ಅಯಥಾರ್ಥವನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಸರ್ವಕರ್ಮ ಪರಿಭ್ರಷ್ಟನಾದವನಿಗೆ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯಲಾಭವನ್ನೂ, ಜೀವಾತ್ಮಪರಮಾತ್ಮರ ಏಕತ್ವವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ನಿರ್ಗುಣತ್ವವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ವೇದಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದೆಂದು ತೋರಿ ನಿಜವಾಗಿ ಆ ವೈದಿಕವಾದ ಮಾಯಾವಾದ ರೂಪ ಮಹಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಲೋಕದ ವಿನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಲಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನೇ

ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದ್ದೇನೆ.'' ಈ ವಚನಗಳಿಂದ ಪದ್ಮಪುರಾಣವು ಎಷ್ಟು ಅರ್ವಾಚೀನ ವೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು.

ಈ ವರೆಗೆ ಶ್ರೌತ ಸ್ಮಾರ್ತ ಕರ್ಮಗಳ ಕಾಲಕ್ರಮಾನುಗತವಾದ ಇತಿಹಾಸ ವನ್ನು ಹೇಳಿದೆವು. ಶ್ರೌತಕರ್ಮವು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಲುಪ್ತಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸ್ಮಾರ್ತಕರ್ಮವು ಹೇಗೋ ಬದುಕಿದೆ. ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ವೇದೋ ಖಿಲೋ ಧರ್ಮಮೂಲಃ (೨-೬) ವೇದವು ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳ ಮೂಲವು, ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಸ್ಮೃತಿಗಳಿಗೂ ವೇದವೇ ಮೂಲವು—ಧರ್ಮಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಮಾನಾನಾಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಪರಮಂ ಶ್ರುತಿಃ (೨-೧೩), ಇದಕ್ಕೆ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಕಲ್ಲೂಕ ಭಟ್ಟರು ವಿವರಣೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ: ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಮೃತಿ ಇವುಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬಂದಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಿಯ ಅರ್ಥವು ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ. ಜಾಬಾಲಋಷಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ: "ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿವಿರೋಧೇ ತು ಶ್ರುತಿರೇವ ಗರೀಯಸೀ" ಮತ್ತು "ವಿರೋಧೇತ್ವನಪೇಕ್ಷ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ ಅಸತಿ ಹ್ಯನುಮಾನಂ" ಎಂಬ ಜೈಮಿನಿ ಮತವನ್ನೂ ಆತನು ಆಧಾರವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯು ಮೌನವನ್ನವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಆದರೂ ಅದು ಅಪೌರುಷೇಯ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನದಂತೆ ಭ್ರಾಂತಿಶೂನ್ಯವಾದ ಈಶ್ವರವಾಣಿ. ಆದರೆ ಸ್ಮೃತಿಗೆ ಈ ಗೌರವವಿಲ್ಲ. ಅದು ಅನುಮಾನಪ್ರಮಾಣದಂತೆ. ಬೇರೆ ಅನುಮಾನಗಳನ್ನು ನಾವು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಸ್ಮೃತಿಯೂ ಪರೀಕ್ಷಾಪೇಕ್ಷವಾದದ್ದು. ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ಹಿಡಿಯು ವಂತೆ ಸ್ಮೃತಿವಚನವನ್ನೂ ಬಾರಿಸಿ (ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ) ಹಿಡಿಯಬೇಕು. ಸ್ವತಃಪ್ರಮಾಣತೆ ಶ್ರುತಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ—"ನ ಶೂದ್ರಾಯ ಮತಿಂ ದದ್ಯಾತ್'' ಎಂಬ ವಚನವಿದೆ. ಈ ನಿಷೇಧಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಶ್ರುತಿಯು ಈಶ್ವರವಾಣಿಯಾಗಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಈ ತರದ ಶೂದ್ರವಿದ್ವೇಷವು ಇರಲಾರದು. ಮನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಾಚೀನನಾದರೂ ವೇದದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ವಾ ಚೀನನು. ಯಾವನೊಬ್ಬ ಶೂದ್ರದ್ವೇಷಿಯು ಮನುವಿನ ವಾಣಿಯೆಂದು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸೇರ್ಪಡೆಮಾಡಿರಬಹುದೋ ಏನೋ! ಆದುದರಿಂದ "ನ ಶೂದ್ರಾಯ . . ." ಎಂಬ ವಚನವು ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಲಾರದು.

ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮ, ಸ್ಮೃತ್ಯುಕ್ತ ವ್ರತಪೂಜಾದಿಕರ್ಮ, ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯೇ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ನಿಜವಾದ ಕರ್ಮವು; ಅದೇ ಆಚರಣೀಯವು. ವ್ಯಾಪೀತಡಾಗಖನನ, ಜ್ಞಾನದಾನ ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು; ಮನುಷ್ಯರನ್ನು

ಪ್ರೀತಿಸುವುದು, ಮನ್ನಿಸುವುದು, ಇವುಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು; ಆದುದರಿಂ ಅವು ನಿಜವಾದ ಕರ್ಮಗಳು. ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಆತನ ಸೇವೆಯೆಂದು ಆತನು ಸೃಜಿಸಿದ ಮಾನವಜಾತಿಯ ಸೇವೆಮಾಡುವುದು ಇಷ್ಟ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವೆನಿಸುವ ಕರ್ಮಗಳು. ಇವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಕರವಾದುದರಿಂದ ನಿಜವಾ ಕರ್ಮಗಳು. "ತಸ್ಮಿನ್ ಪ್ರೀತಿಃ ತಸ್ಯ ಪ್ರಿಯಸಾಧನಂ ಚ" ಎಂಬುದಿಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲವೆ ಧರ್ಮರಹಸ್ಯವು? ಕರ್ಮದ ಮೂಲವೂ ಇದೇ. "ಶುಚಿರ್ದ್ವಿಜೋಽಹಂ ಕ್ಷಿಪ ವ್ರಜೇತಿ" ಈ ತರದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಇತರರನ್ನು ಹಿಯ್ಯಾಳಿಸುವುದರಿಂದ ಚಿತ್ತವು ಅಶುದ್ಧವಾಗುವುದು; ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಕುಕರ್ಮವು.

ಉದಾತ್ತದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವೈದಿಕಕರ್ಮ ಲೌಕಿಕಕರ್ಮ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಅಡಗುವದು. ಇದೇ ಕರ್ಮದ ಸಾರವು—ರಹಸ್ಯವು.*

ಮಹಾದೇವ ಪ್ರ. ಪೂಜಾರ್.

---

* ಶ್ರೀ. ದ್ವಿಜದಾಸದತ್ತರವರ ವಂಗಲೇಖನದ ಅವಲಂಬನದಿಂದ.